

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ-СТОМАТОЛОГІВ У РІЗНИХ СИСТЕМАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Kozova I.L. Motivation to educative process of dental students in different systems of present-day education / I.L. Kozova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 30. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 292–304.

І.Л. Козова. Мотивація до навчального процесу студентів-стоматологів у різних системах сучасної освіти. Стаття присвячена з'ясуванню стану мотиваційної сфери навчальної діяльності студентів стоматологічного факультету медичного вищого навчального закладу. Констатовано, що, в основному, науковцями досліджуються зміна мотивації студентів до навчання у виші, порівняно з мотивацією до навчання школяра та особливості розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів упродовж різних періодів професійного навчання.

Проведено порівняльний аналіз змісту мотивів у студентів, що навчалися за традиційною системою навчання, яка панувала до введення кредитно-модульного оцінювання знань у медичних вишах та після її введення.

Аналіз охоплював комунікативні мотиви, мотиви уникнення, мотиви престижу, професійні мотиви, мотиви творчої самореалізації, навчально-пізнавальні мотиви, соціальні мотиви. Встановлено, що і у студентів, які навчалися за традиційною системою, і у тих, які навчалися в умовах Болонської кредитно-модульної системи навчання переважає середній рівень мотивації за вказаними складовими.

Виявлено незначне збільшення рівня навчальної мотивації та мотивів творчої самореалізації у студентів-стоматологів в умовах Болонської кредитно-модульної системи навчання, при цьому незмінним залишилися професійні мотиви.

Доведено, що мотивація студентів до навчання стоматологічної справи не настає автоматично із введенням Болонської кредитно-модульної системи навчання. Підкреслено існування психолого-педагогічного завдання формувати у студентів мотивацію до здобуття професійних знань.

Ключові слова: навчальна мотивація, комунікативні мотиви, мотиви уникнення, мотиви престижу, професійні мотиви, мотиви творчої

самореалізації, навчально-пізнавальні мотиви, соціальні мотиви, кредитно-модульна система навчання.

И. Л. Козова. Мотивация к учебному процессу студентов-стоматологов в различных системах современного образования. Стаття посвящена выяснению состояния мотивационной сферы учебной деятельности студентов стоматологического факультета медицинского вуза. Констатировано, что, в основном, учеными исследуются изменение мотивации студентов к обучению в вузе по сравнению с мотивацией к учёбе школьника и особенности развития учебно-познавательной деятельности студентов в течение различных периодов профессионального обучения.

Проведён сравнительный анализ содержания мотивов у студентов, обучавшихся по традиционной системе обучения, которая царила до введения кредитно-модульного оценивания знаний в медицинских учебных заведениях и после ее введения.

Анализ охватывал коммуникативные мотивы, мотивы избегания, мотивы престижа, профессиональные мотивы, мотивы творческой самореализации, учебно-познавательные мотивы, социальные мотивы. Установлено, что и у студентов, обучавшихся по традиционной системе, и у тех, которые учились в условиях Болонской кредитно-модульной системы обучения преобладает средний уровень мотивации по указанным составляющим.

Выявлено незначительное увеличение уровня учебной мотивации и мотивов творческой самореализации у студентов-стоматологов в условиях Болонской кредитно-модульной системы обучения, при этом неизменным остались профессиональные мотивы.

Доказано, что мотивация студентов к обучению стоматологического дела не наступает автоматически с введением Болонской кредитно-модульной системы обучения. Подчеркнуто существования психолого-педагогической задачи формировать у студентов мотивацию к получению профессиональных знаний.

Ключевые слова: учебная мотивация, коммуникативные мотивы, мотивы избегания, мотивы престижа, профессиональные мотивы, мотивы творческой самореализации, учебно-познавательные мотивы, социальные мотивы, кредитно-модульная система обучения.

Постановка проблеми. «Європа знань» є сьогодні широко визнаним фактором соціального та людського розвитку, а також невід'ємною складовою зміцнення та інтелектуального збагачення європейських громадян. Входження України до єдиного Європейського та Світового освітнього простору передбачає запровадження такого багатоцільового механізму як Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система (ECTS) [1,2]. Це вимагає вирішення низки завдань: відходу від традиційної схеми «навчальний семестр – навчальний рік, навчаль-

ний курс»; раціонального поділу навчального матеріалу дисципліни на модулі і перевірки якості засвоєння теоретичного і практичного матеріалу кожного модуля; перевірки якості підготовки студентів до кожного заняття; використання більш широкої рейтингової шкали оцінки знань; вирішального впливу суми балів, одержаних протягом семестра, на підсумкову оцінку з навчальної дисципліни; стимулювання систематичної самостійної роботи студентів протягом усього семестра і підвищення якості їх знань; підвищення об'єктивності оцінювання знань студентів; запровадження здорової конкуренції в навчанні; виявлення та розвиток творчих здібностей студентів; широке застосування стандартизованого тестового оцінювання знань.

Очевидно, що такі «зрушення» у системі вищої освіти мають свої психологічні засади. Мотивація до здобуття якісних знань – одна із них [3]. Питання про навчальні мотиви є питанням якості навчальної діяльності, адже зростає рівень вимог до фахівців, зумовленого посиленням конкуренції на ринку праці; суттєво збільшується частка і роль самостійної роботи студента у навчально-професійній діяльності після введення кредитно-модульної системи навчання. Окрім того, структура мотивів студента, сформована за час навчання у ВНЗ, стає стрижнем особистості майбутнього фахівця, що робить розвиток позитивних навчальних мотивів та є невід'ємною складовою виховання особистості студента. Це ставить перед вищими навчальними закладами завдання психологічного супроводу формування мотивації навчально-професійної діяльності студентів, надання особі компетентної психолого-педагогічної допомоги в її пошуку професії для себе і себе в професії, основою якого є діагностика актуальних мотивів навчання.

З іншого боку, одним із актуальних завдань педагогіки і педагогічної психології є формування стійкого позитивного ставлення до професії. Це допоможе майбутньому спеціалістові запобігти перетворенню своєї професійної долі в шлях без мети і орієнтирів.

У зв'язку з цим, дослідження мотивів, які спонукають студентів оволодівати майбутньою професією, визначення оптимальних умов їх формування, є *актуальним* для теорії та методики професійної освіти.

Це дасть змогу оптимально та комплексно оцінити вплив нових реформ в системі освіти ВНЗ на стан адаптації та мотивації студента.

Виходячи з цього, на перший план висувається **проблема** з'ясування психологічних змін мотиваційного компоненту студентів при переході на інші системи сучасної освіти [4]. Це повною мірою стосується і медичної освіти, яка так само зараз піддається змінам. У даній статті проведено *порівняльний аналіз мотивації студентів до навчального процесу у медичному ВНЗ за різних систем навчання.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні дослідники вже не піддають сумніву те, що успішність студентів залежить не тільки від природних здібностей, а від розвитку навчальної мотивації. Між цими двома чинниками існує складна система взаємозв'язків. За певних умов (зокрема, при високому інтересі особи до конкретної діяльності) може включатися, так званий, компенсаторний механізм. Недолік здібностей при цьому заповнюється розвитком мотиваційної сфери (інтерес до предмету, усвідомленість вибору професії та ін.), і студент досягає значних успіхів.

Проблемі мотиваційної готовності до навчання у вищому навчальному закладі присвячені наукові розвідки: Л. Ф. Алімської, Л. М. Беляєвої, Г. А. Бокарьової, Е. В. Вальтеран, А. К. Громцевої, Н. А. Зенкової, М. С. Капельович, І. Ф. Нестерової, В. А. Раутен, М. А. Силкової, Е. В. Щеликової та ін. Як правило, науковці поділяють *навчальні* мотиви на пізнавальні і соціальні. При цьому, мотивація до навчання визначається як система природних, соціальних і особистісних чинників, що спонукають до відвідування навчального закладу, виконання вимог викладачів, включення у процес навчання, до зусиль, необхідних для подолання труднощів, реалізації у процесі навчання власних нахилів, до розвитку здібностей, до навчальної взаємодії тощо [5].

Після того, як старшокласники закінчують школу і вступають до ВНЗ, для них характерною є зміна мотивів навчання у зв'язку з професійним самоствердженням. Досить багато особистісних проблем студентів визначається їх мотивацією до навчання. Однією з таких проблем є емоційна залежність від оцінки та від викладача. Причиною подібних проблем є інфантильність як особистісна риса, яка спричиняє специфічний тип мотивації навчання. Таким студентам притаманне бажання відповідати зовнішнім стандартам, які задаються в дитинстві (як правило, батьками, шкільними вчителями та іншими авторитетними особами). Орієнтація на заданий стандарт, взаємозв'язок самооцінки і зовнішньої оцінки призводить до високої емоційної вразливості [6].

Розпочавши навчання за новими вимогами в університеті, студент має певні, як правило, неусвідомлені або частково усвідомлені очікування стосовно способів викладу навчального матеріалу, контролю знань, системи регламентації поведінки студента, які пізніше можуть виявитись хибними.

У своїх дослідженнях науковці, в основному, розглядали питання, пов'язані з індивідуальними особливостями студентів, залежності професійних переваг студентів від їх індивідуально-типологічних особливостей, професіоналізації пам'яті студентів, залежності успішності навчальної діяльності від мотивації [5, 6].

Виростаючи із потреби у зовнішніх враженнях, *навчальна* мотивація зазнає суттєвих перетворень під час навчання в школі й потім суттєво змінюється у ВНЗ. Дослідники дійшли висновку, що змістовою відмінністю мотивації студента від мотивації школяра є її перехідний характер, оскільки в ній поєднуються пізнавальна і *професійна* мотивація. Зокрема, Л. Г. Подоляк стверджує, що суттєвим для навчально-професійної діяльності є посилення ролі *професійних мотивів* самоосвіти й самовиховання, які є найважливішою умовою розкриття можливостей особистості студента, його професійного розвитку [7]. Інший дослідник, А. Г. Бугріменко, наголошує, що: «Професійна і пізнавальна мотивація є взаємодоповнюючими компонентами. В певні моменти ці складові можуть переходити одна в одну і утворювати єдину професійно-пізнавальну мотивацію» [8].

У науковій літературі під мотивами *професійної діяльності* розуміється усвідомлення актуальних потреб особи (здобування вищої освіти, саморозвитку, самопізнання, професійного розвитку, підвищення соціального статусу і так далі), учбових завдань, що задовольняються за допомогою виконання, і спонукаючи його до вивчення майбутньої професійної діяльності [9]. Отже, *професійна мотивація* студентів в системі університетської освіти – це сукупність чинників і процесів, які, відображаючись у свідомості, спонукають і направляють особу до опанування майбутніми професійними знаннями і навиками діяльності. Вона виступає внутрішнім рушійним чинником розвитку професіоналізму і особи, оскільки тільки на основі її високого рівня формування, можливий ефективний розвиток професійної культури людини.

Попри значний інтерес до проблеми мотивації навчально-професійної діяльності студентів протягом кількох десятиліть вона не втратила актуальності й дотепер. Аналізуючи дослідження і публікації, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми,

можна дійти висновку, що з розвитком суспільства змінюються мета, способи, результати і предмет діяльності студентів, а, отже і мотивація навчально-професійної діяльності [10]. Це повною мірою стосується нової ситуації у навчальному процесі Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи навчання.

Це спонукало нас провести порівняльний аналіз мотивації до навчального процесу студентів медичного ВНЗ у різних системах сучасної освіти.

Метою дослідження було з'ясування стану мотиваційної сфери навчальної діяльності студентів стоматологічного факультету медичного ВНЗ. **Методи дослідження** ґрунтувались на аналізі теоретичних засад досліджуваної проблеми, представленій у науковій літературі. Ми використовували спостереження, групові бесіди, анкетне опитування, методика діагностики навчальної мотивації у студентів А. А. Реан і В. А. Якунін, модифікація Н. Ц. Бадмаєвої [11].

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилось із застосуванням психодіагностичної методики. Обстежуваними були студенти-медики III-IV курсів стоматологічного факультету ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет». Для створення репрезентативної вибірки та отримання достовірних результатів студенти були розділені на дві групи: перша (III курс) – 213 осіб, які на першому курсі навчалися за «старими» планами, а з другого курсу продовжили вчитися за кредитно-модульною системою, друга (IV курс) – 168 осіб – впродовж чотирьох років навчалися лише за класичною («старою») системою. Поділ на групи і кількість досліджених студентів відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл респондентів на групи

Досліджувані групи	Кількість студентів за гендерними ознаками:		Загальна кількість студентів
	юнаки	дівчата	
Перша (III курс)	98	115	213
Друга (IV курс)	82	86	168

Дослідження проводилось упродовж 2 років. Відібрані методики належить до типу «олівець-папір» і допускають як групове, так і індивідуальне використання у вигляді анкетного опитування.

Навчальна мотивація учасників експериментального дослідження складалася з оцінки студентами різних аспектів на-

вчального процесу. Вони включали в такі оцінки: зміст, форму, способи організації навчання через власну призму особистісних та індивідуальних потреб і цілей, які можуть співпадати або не співпадати з цілями навчання.

Ми спостерігали, що дана мотивація учасників обох груп характеризувалася стійкістю (здатність підтримувати необхідний рівень психічної активності при широкому варіюванні чинників), спрямованістю (усвідомлення актуальних потреб особи до опанування майбутніми професійними знаннями і навиками діяльності) і динамічністю (перевірка якості підготовки студентів до кожного заняття та раціональний поділ навчального матеріалу дисципліни на модулі з метою контролю якості засвоєння теоретичного і практичного матеріалу кожного модуля).

Під мотивами професійної діяльності розуміється усвідомлення актуальних потреб особи (здобування вищої освіти, саморозвитку, самопізнання, професійного розвитку, підвищення соціального статусу і так далі), учбових завдань, що задовольняються за допомогою виконання, і спонукаючи його до вивчення майбутньої професії [9]. Отже, *професійна мотивація* студентів в системі університетської освіти – це сукупність чинників і процесів, які, відображаючись у свідомості, спонукають і направляють особу до опанування майбутніми професійними знаннями і навиками діяльності. Як відомо, науковці поділяють психологічні особливості розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів за весь період навчання, на три етапи: I етап (I курс), який характеризується високим рівнем показників професійних і навчальних мотивів та управління навчальною діяльністю на фоні значної їх ідеалізації, що зумовлена швидше розумінням їх суспільного сенсу, а не особистісного; II етап (II, III курси), який відрізняється загальним зниженням інтенсивності всіх мотиваційних компонентів при зниженні управління навчальною діяльністю за допомогою пізнавальних і професійних мотивів; III етап (IV-V курси), який визначається зростанням ступеня усвідомлення й інтеграції різних форм мотивів навчання. [3]

Зауважимо, що більшість наукових праць присвячених вивченню стану навчальної мотивації студентів пов'язаною із початковим рівнем навчання, а саме – першим роком. Ми зацікавилися станом мотивації студентів III та IV курсів до навчальної діяльності. Тому до нашої вибірки увійшли студенти саме цих курсів, які, за нашою гіпотезою, вже повинні були б визначитися щодо власних професійних перспектив.

Загальні результати дослідження мотиваційної сфери за методикою А.А.Реана і В.А.Якуніна, модифікація Н.Ц.Бадмаєвої (подаємо у табл. 2).

Таблиця 2

**Середні показники рівня навчальної
мотивації майбутніх медиків**

№	Види мотивів	3 курс (у балах)	4 курс (у балах)
1	Комунікативні мотиви	3,80	3,89
2	Мотиви уникнення	2,84	3,18
3	Мотиви престижу	2,92	3,44
4	Професійні мотиви	4,56	4,55
5	Мотиви творчої самореалізації	3,04	3,36
6	Навчально-пізнавальні мотиви	3,44	3,82
7	Соціальні мотиви	3,6	3,71

Із семи проаналізованих показників статистично значущих відмінностей між досліджуваними групами не виявлено. Однак рівень мотивів престижу в студентів 4 курсу був дещо більшим. Можливо, це пов'язано із більшою кількістю в навчальному процесі предметів практичного спрямування та сформованістю практичних навичок. У першій групі (3 курс) діагностовано менший рівень мотивів уникання, порівняно з другою групою (4 курс) (відповідно 2,84 та 3,18 балів).

Однак, врахувавши середній загальногруповий бал за кожною шкалою, нами було встановлено, що в цілому обидві групи мають середній та вищий середнього рівень мотивації до навчання.

Студентів з високим рівнем навчальної мотивації (тих, які отримали більше 4 балів) діагностовано 7,23 % у першій групі (III курс, навчаються за кредитно-модульною системою) та 9,36 % у другій групі (IV курс, навчаються за «старою» системою).

Ці студенти характеризуються спрямованістю на навчально-професійну діяльність, на розвиток самоосвіти і самопізнання. Вони, як правило, ретельно планують своє життя, ставлячи конкретні цілі. У них висока потреба в збереженні власної індивідуальності, прагненні до незалежності від інших і бажанні зберегти неповторність, своєрідність власної особистості, своїх поглядів і переконань, свого стилю життя, прагнення якомога менше піддаватися впливу масових тенденцій. Поява життєвих планів, загострена здатність до розуміння стану інших, здатність переживати емоційно ці стани як свої. Прагнення до досягнення

відчутних і конкретних результатів у будь-якому вигляді діяльності, а точніше в навчальній діяльності. Здатність до співпереживання, до активного етичного відношення до людей, до самого себе і до природи; здатність до засвоєння традиційних ролей, норм, правил поведінки в суспільстві.

Студентів з низьким рівнем навчальної мотивації (менше 2 балів) діагностовано 6,43 % у першій групі (III курс, навчаються за кредитно-модульною системою) та 5,76 % відповідно у другій групі (IV курс, навчаються за «старою» системою).

Для цієї групи професійна сфера ще не має того значення, яке для них мають сфери навчання і захоплення. Студенти рідко замислюються про свій завтрашній день, професійне життя є для них явно чимось непривабливим і невідомим. Їх значно більше влаштовує безтурботне і звичніше студентське життя, в якому навчання змагається з їх улюбленими заняттями. Майбутні плани не мають реальної опори в сьогоденні і не підкріплюються особистою відповідальністю за їх реалізацію. Це пов'язано, на нашу думку, з тим, що студенти ще знаходяться на стадії самовизначення. Наскільки б не були вони інтелектуально готові до усвідомлення всього існуючого, багато чого вони все ж таки не знають, ще немає досвіду реального практичного і духовного життя в суспільстві.

Однак, провівши дане дослідження, ми зафіксували незначне збільшення рівня навчальної мотивації в студентів-стоматологів в умовах Болонської кредитно-модульної системи навчання.

Ми провели подібний аналіз за гендерною ознакою (табл. 3).

Таблиця 3

**Середні показники рівня навчальної мотивації
майбутніх медиків III та IV курсів**

№	Види мотивів	3 курс		4 курс	
		жінки (у балах)	чоло- віки (у балах)	жінки (у балах)	чоло- віки (у балах)
1	Комунікативні мотиви	3,76	3,88	4,04	3,75
2	Мотиви уникнення	2,71	3,06	2,97	3,34
3	Мотиви престижу	2,75	3,2	3,20	3,67
4	Професійні мотиви	2,75	4,52	4,71	4,42
5	Мотиви творчої самореалізації	1,86	3,00	3,47	3,29
6	Навчально-пізнавальні мотиви	2,12	3,53	3,72	3,90
7	Соціальні мотиви	2,30	3,75	3,77	3,66

Як показав аналіз результатів обстеження студентів III курсу залежно від статі, за видами мотивів переважають чоловіки порівняно із такими ж у жінок. З-поміж опитаних студентів обох статей другої групи (IV курс) виявлено майже однакові рівні комунікативних, професійних, соціальних і мотивів творчої самореалізації (див табл. 3).

Студенти з низьким рівнем мотивації до процесу навчання відносяться індиферентно. У кращому випадку виявляють пізнавальну активність на рівні запобігання претензій з боку навчальної частини. У гіршому – пошуком шляху заміни матеріальним еквівалентом власному прояву знань. Саме ця частина студентів більшою мірою стурбована організацією свого дозвілля, що домінує в розподілі часу.

Шляхи становлення й особливості мотивації для кожного студента індивідуальні і неповторні. Завдання полягає в тому, щоб, спираючись на загальний підхід, виявити, якими складними, іноді суперечливими шляхами відбувається становлення професійної мотивації студента.

З аналізу результатів проведеного дослідження випливає, що стан професійної мотивації студентів залежить від того, чи оцінює він навчальну діяльність згідно з його власними, реальними можливостями і рівнем домагань, а також впливом на професійну мотивацію думки референтних однолітків.

Поєднання виділених вище параметрів мотивів (типи, рівні) доцільно вивчати і діагностувати в різноманітних ситуаціях реального вибору. Ситуація вибору має ту перевагу, що вони є не тільки усвідомлені, але і реально діючі мотиви. Важливо тільки, щоб студент розумів, що його вибір може привести до реальних наслідків у житті, а не залишиться тільки на словах. Саме тоді результатам такого вибору можна довіряти.

Висновки. Проаналізувавши результатів навчальної мотивації у студентів стоматологічного факультету ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» III та IV курсів, які навчались за різними системами освіти, за методикою А. А. Реана і В. А. Якуніна, модифікація Н. Ц. Бадмаєвої, ми виявили, що в обох групах переважає середній та вищий середнього рівні мотивації; за гендерною ознакою відмінностей між видами мотивів не виявлено. Вважаємо, що слід здійснювати періодичні виміри мотивації (1-2 рази на рік), таким чином можна буде простежити динаміку розвитку мотивації, як в окремого студента, так і в групи.

Перспективи дослідження полягають у розробці та впровадженні в навчальний процес засобів активізації мотивації до здобуття професійних знань. При цьому, варто зосередити зусилля на розробці таких засобів, які можна було би застосувати паралельно з навчальним процесом.

Список використаних джерел

1. Підаєв А.В. Болонський процес в Європі / А.В. Підаєв, В.Г. Передерій. – Одеса : ОДМУ, 2004. – 192 с.
2. Haug G. Summary and Conclusion. Towards the European Higher Education Area: Survey of Main Reforms from Bologna to Prague / G. Haug, C. Tauch. – 2001. – 5 p.
3. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти: навчальний посібник / Г. П. Левківська, В.Є. Сорочинська, В.С. Штифурок . – К., 2001. – 128 с.
4. Інтеграція Болонського процесу у вищу медичну освіту / Д.П. Александрук, В.В. Капечук, М.М. Вацик [та інш.] // Галицький лікарський вісник. – 2006. – №4. – С.106–108.
5. Гриценок Л. І. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема / Л. І. Гриценок, Л. В. Дзюбка // Психолінгвістика. Науково-теоретичний збірник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький» ДПУ ім. Григорія Сковороди. – 2009. – № 4. – С. 33–43.
6. О ценностно – мотивационной сфере студентов – универсантов /А.А. Реан, Т.В. Андреева, Н.Н. Киреева [и др.] // Аняньевские чтения – 99: Тезисы научно-практической конференции. – СПб.,1999. – С. 122.
7. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навч. посіб. для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
8. Бугрименко А. Г. Соотношение образа «Я» и внутренней учебной мотивации студентов : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук : спец.19.00.07 /А. Г. Бугрименко; МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 2007. – 24 с.
9. Панкратов А.Н. Саморегуляция психического здоровья: Практическое руководство / А.Н. Панкратов. – М. : Институт психотерапии, 2001. – С.233.
10. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : учеб. пособие для высш. учеб. завед. – [2-е изд., перераб. и доп.] / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.

11. Методика для диагностики учебной мотивации студентов (А. А. Реан, В. А. Якунин, модификация Н. Ц. Бадмаевой) // Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей : монография / Н.Ц. Бадмаева. – Улан-Удэ, 2004. – 151 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Pidayev A.V. Bolons'kyu protses v Yevropi / A.V. Pidayev, V.H. Perederiy. – Odesa : ODMU, 2004. – 192 s.
2. Haug G. Summary and Conclusion. Towards the European Higher Education Area: Survey of Main Reforms from Bologna to Prague / G. Haug, C. Tauch. – 2001. – 5 p.
3. Levkivs'ka H. P. Adaptatsiya pershokursnykiv v umovakh vyshchoho navchal'noho zakladu osvity: navchal'nyy posibnyk / H. P. Levkivs'ka, V. Ye. Sorochyns'ka, V. S. Shtyfurok . – K., 2001. – 128 s.
4. Intehratsiya Bolons'koho protsesu u vyshchu medychnu osvitu / D.P. Aleksandruk, V.V. Kapechuk, M.M. Vatsyk [ta insh.] // Halyts'kyi likars'kyi visnyk. – 2006. – #4. – S.106–108.
5. Hrytsenok L. I. Motyvatsiya navchal'noyi diyal'nosti yak psykholoho-pedahohichna problema / L. I. Hrytsenok, L. V. Dzyubko // Psykholinhvistyka. Naukovo-teoretychnyy zbirnyk DVNZ «Pereyaslav-Khmel'nyts'kyu» DPU im. Hryhoriya Skovorody. – 2009. – # 4. – S. 33–43.
6. O tsennostno – motyvatsyonnoy sfere studentov – unyversantov / A.A. Rean, T.V. Andreeva, N.N. Kyreeva [y dr.] // Anan'evskye chtenyaya – 99: Tezysy nauchno-praktycheskoy konferentsyy. – SPb., 1999. – С. 122.
7. Podolyak L. H. Psykholohiya vyshchoyi shkoly : navch. posib. dlya mahistrantiv i aspirantiv / L. H. Podolyak, V. I. Yurchenko. – K. : TOV «Fil-studiya», 2006. – 320 s.
8. Buhrymenko A. H. Sootnoshenye obraza «Ya» y vnutrenney uchebnoy motyvatsyy studentov : avtoref. dys. na soyskanye uchenoy stepeny kand. psykhol. nauk : spets.19.00.07 / A. H. Buhrymenko; MHU ym. M. V. Lomonosova. – M., 2007. – 24 s.
9. Pankratov A.N. Samorehulyatsyya psykhycheskoho zdorov'ya: Praktycheskoe rukovodstvo / A.N. Pankratov. – M. : Ynstytut psykhoterapyu, 2001. – S.233.
10. D'yachenko M. Y. Psykholohyya vysshey shkoly : ucheb. posobyе dlya vyssh. ucheb. zaved. – [2-e yzd., pererab. y dop.] / M. Y. D'yachenko, L. A. Kandybovych. – Mynsk : Yzd-vo BHU, 1981. – 383 s.

11. Metodyka dlya dyagnostyky uchebnoy motyvatsyy studentov (A. A. Rean, V. A. Yakunyn, modyfykatsyya N. Ts. Badmaevoy) // Vlyyanye motyvatsyonnoho faktora na razvytye umstvennykh sposobnostey : monohrafiya/ N.Ts. Badmaeva. – Ulan-Udэ, 2004. – 151 s.

I.L. Kozova. Motivation to educative process of dental students in different systems of present-day education. The article is devoted to elucidation of the state of the motivation sphere of learning activity of students of a Faculty of Dentistry of a medical higher educational institution. It is established that scientists mainly study a change of students' motivation to study at a higher educational institution as compared with a pupil's motivation to study and peculiarities of development of learning-and-cognitive activity of students in different periods of vocational training. It was performed a comparative analysis of the matter of students' motives who studied by the traditional education system which dominated before the introduction of a credit module assessment system in medical higher educational institutions and after its introduction.

The analysis covered communicative motives, avoidance motives, prestige motives, professional motives, motives of creative self-fulfillment, learning-and-cognitive motives, social motives. It was established that among students who studied by the traditional education system as well as students who studied under conditions of the Bologna credit module system of education prevailed an average level of motivation by the specified constituents.

It was detected a small increase of the level of academic motivation and motives of creative self-fulfillment of dental students under conditions of the Bologna credit module system of education; at the same time professional motives remained unchangeable.

It is proved that students' motivation to study the dental science does not come automatically with the introduction of the Bologna credit module system of education. It is emphasized on the existence of psychological and pedagogical task to form the students' motivation to gain professional knowledge.

Key words: academic motivation, communicative motives, avoidance motives, prestige motives, professional motives, motives of creative self-fulfillment, learning-and-cognitive motives, social motives, credit module system of education.

Received July 11, 2015

Revised August 25, 2015

Accepted September 22, 2015